

Erken Çocukluk
Döneminde Gelişimsel
Gerilik/Yetersizlik Tanılı
Çocukların Ebeveynlerine
Yönelik Çevrim içi Evde
Destek Programının
Tasarlanması ve
Uygulanması

PROJE EV-DES

DİL VE KONUŞMA BOZUKLUĞU

Dilin bir bileşeninde ya da birden fazla bileşeninde (içerik, biçim, kullanım) meydana gelen sorunlara (gecikme, yetersizlik, sapma) dil bozukluğu adı verilir.

Dil Nedir?

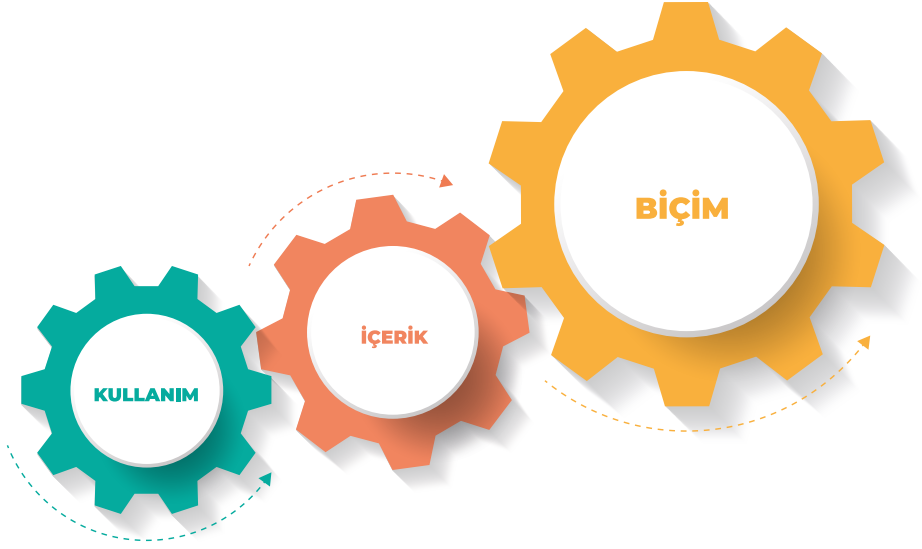
Dil, iletişim kurmak amacıyla kullandığımız semboller sistemidir. Türkçe, İngilizce gibi sözlü dillerde kullanılan semboller seslerdir (a, m, s, a). Bu sesler yanyana gelerek sözcükleri (masa) oluşturur. Bu sözcüklerin (masa) her biri bir anlama (üzerinde yemek yenilen, ders çalışırken kullanılan bir yüzeyden ve ayaklardan oluşan eşya) karşılık gelir. Sözcükler yanyana gelerek farklı cümle türlerini oluşturur ve her dil sözcük ve cümle türleri oluşturmaya ilişkin kurallar bütününden oluşur. Bu kurallar bütününe dilbilgisi adını veririz. İnsanlar iletişim kurmak için dili kullanırlar. Bu diller Türkçe, İngilizce gibi sözlü olabilir ya da Türk işaret dili, Amerikan işaret dili gibi devinsel/hareket temelli olabilir.

Dili kullanırken iletmek istediğimiz düşüncemizi yazılı (harfleri kullanarak), sözlü (sesleri kullanarak) ya da devinsel sembolleri (işaret dili) kullanarak somutlaştırırız. Örneğin acıktığımızı hissettiğimizde bu düşüncüyü annemize “acıktım” diyerek sesle ya da telefon mesajıyla yazarak yazıyla ya da işaret diliyle (karnımızı ovalayarak) iletebiliriz.

Dil, karmaşık bir yapıdır, çeşitli bileşenlerden oluşur ve anlamının en kolay yolu da onu parçalarına ayırmaktır. Yapılan en yaygın sınıflandırma Bloom ve Lahey tarafından yapılan sınıflandırmadır. Buna göre dil: biçim, içerik ve kullanım bileşenlerinden oluşur. Biçim, bileşeni kısaca dilin dilbilgisi kurallarına karşılık gelirken; kullanım bileşenin dilin iletişim amacıyla kullanılmasına ve bir uzlaşma aracı olmasına; içerik bileşeni ise anlatmak istediğimiz anlama yani bahsettiğimiz konumuza karşılık gelmektedir.

Bu bileşenlerin hepsi eşit derecede bir öneme sahiptir yani her bir dişlinin görevini başarıyla yerine getirmesi önemlidir. Bu dişli-lerden herhangi birinde yaşanan zorluk dil becerisini olumsuz yönde etkileyerek iletişimi aksatır.

Dil, alıcı ve ifade edici dil olmak üzere iki temel başlıkta ele alınabilir. Buna göre alıcı dil, dilin içinde bulunulan çevreyi ve bireyleri anlama, anlamlandırma boyuna karşılık gelirken; ifade edici dil ise bireyin kendini diğer bireylere anlatabilme yoludur. Bu yol sözel olabileceği gibi yazarak ya da işaret dili kullanarak da olabilir.

Dil Bozuklukları Nedir?

Dilin bir bileşeninde ya da birden fazla bileşeninde (içerik, biçim, kullanım) meydana gelen sorunlara (gecikme, yetersizlik, sapma) dil bozukluğu adı verilir.

Dil, çift yönlüdür. Yani anlama ve ifade etme. Dolayısıyla bir bileşende görülen bir aksaklık hem bireyin dili anlamasını hem de dili kullanmasını etkilemiş olabilir. Ancak bazı durumlarda sadece ifade edici dil etkilenmiş olabilir. Örneğin kimi zaman küçük çocuklarda dili anlama yaşına uygunken kendini ifade etme sınırlı olabilmektedir. Bazı durumlarda ise hem alıcı hem ifade edici dil etkilenmiş olabilir. Yani çocuğun takvim yaşı 8, alıcı ve ifade edici dili 5 yaş civarında olabilir.

Dilde görülen bozukluklar içerik bileşeninde görüldüğünde sözcüklerin anlamlarını ya da atasözleri, deyim, mecaz gibi yapıların anlamlarını algılayamama, yetersiz sözcük dağarcığına sahip olma şeklinde kendini gösterebilir.

Dilde görülen bozukluklar biçim bileşeninde görüldüğünde yansıması dil kurallarının anlaşılması ya da dil kurallarının sergilenmesinde ortaya çıkan hatalar şeklinde görülebilir. Örneğin bazı ekleri ya da yapıları hiç kullanmama ve/veya hatalı kullanma "kapı" yerine "tapı", "araba" yerine

"ayaba/aba" şeklinde söylemek "ağla-ma" yerine "ağlamak yok" "kitaplar" yerine "kitap", "kitabı" yerine "kitap" şeklinde ifade etme ya da devrik cümlelerin anlaşılması ve ifade edilmesinde yaşanan sorunlar şeklinde görülebilir.

Dilde görülen bozukluklar kullanım bileşeninde görüldüğünde yansıması halk arasında "yerine ve zamanına göre konuşmama" şeklinde nitelendirilir. İletişim başlatma sürdürme, herhangi bir nedenle iletişim kesildiğinde kaldığı yerden devam etme, sohbeti uygun şekilde sonlandırma, sıra alma, yüz ifadelerini, beden dilini konuyla uyumlu kullanma vb. pek çok sorun şeklinde kendini gösterir. Aynı zamanda anlatım dilini karşısındaki bireyin yaşına, konu hakkındaki bilgisine, samimiyetine, ilgisine vb. göre düzenlemeye dair sorunlar da bu kapsamda ele alınır.

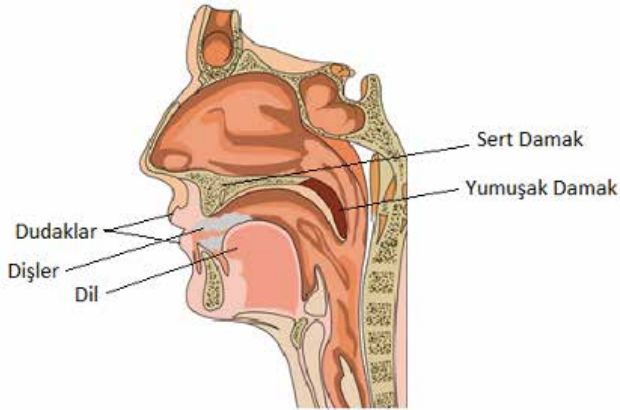
Dil bozuklukları "Gecikmiş dil ya da Özgül dil bozukluğu-SLI (Gelişimsel dil bozukluğu)" gibi tek başına birincil bir bozukluk olabileceği gibi bir yetersizliğe (Zihinsel gerilik, OSB, İşitme engeli vb.) eşlik eden ikincil bir bozukluk da olabilir.

Konuşma Nedir?

Konuşma nöronların ve kasların kullanıldığı motor bir eylem olarak tanımlanabilir. Beynimiz bu amaçla öncelikle hazırladığımız mesaja/anlama uygun olarak sesleri yanyana getirerek sözcükleri, cümleleri planlar sonrasında da bu mesajı üretebilmek için motor eylem emri verir. Böylece beynimiz, mesajımızı ses kullanarak üretebilmek amacıyla konuşmada kullandığımız organlara/kaslara gerekli konumlara gelebilmelerine yönelik emirler verir. Böylece e-l-m-a sesleri yanyana gelerek "elma" sözcüğünü konuşma yoluyla aktarmamıza sesletime olanak verir. Konuşmada kullanılan organlar: konuşmaya güç sağlayan organlar akciğer, dalak, göğüs kasları ile konuşma sırasında kullanılan gırtlak ve gırtlakta bulunan ses telleri ile üretilen sesin diğer bireylerin seslerinden farklı olmasını sağlayan, büyüten, geliştiren, zenginleştiren ağız, yutak, dudak, damak, dişler, dil vb. organlardan oluşmaktadır.

ASHA'ya göre konuşma, seslerin ve sözcüklerin nasıl söylendiğidir. Konuşma, dudaklar, dil ve ağız kullanılarak konuşma seslerinin üretilmesi olan sesletimi, ses kıvrımları (ses telleri) yardımıyla üretilen sesi ve konuşmanın ritmi olan akıcılığı içerir (ASHA, 2019).

Konuşmada Görev Alan Organlar (Tunçer & Balo, 2017)

Konuşma Bozuklukları Nedir?

Konuşma bozuklukları konuşmanın akıcılığı (hızlı konuşma, kekemelik), motor konuşma bozuklukları (apraksi, dizartri vb.) ve konuşma sesi bozuklukları (artikülasyon/sesletim-sesbilgisi bozuklukları) şeklinde sınıflandırılabilir. Çoğunlukla iletişim sırasında anlaşılabilirlik problemleri şeklinde gözlemlenir.

Kaynaklar

- Diken, İ.H. & Bakkaloğlu, H., (2016). Zihin Yetersizliği ve Otizm Spektrum Bozukluğu. Ankara : Pegem Akademi
- Jack S. Damico, N. M. (2010). The Handbook of Language and Speech Disorders. Singapore: Wiley-Blackwell
- Kuder, S. J. (1997). Teaching students with language and communication disabilities. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Owens, R.E., (1992). Language development: An introduction. New York: Macmillan.
- Paul, R. (2008). Communication development and assessment. In K. Chawarska, A. Klin, & F. R. Volkmar (Eds.), Autism spectrum disorders in infants and toddlers (pp.76-103). New York: The Guilford Press.
- Topbaş, S. (2001). Çocukta dil ve kavram gelişimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF.

Bu proje "Proje EV-DES: Erken Çocukluk Döneminde Gelişimsel Gerilik/Yetersizlik Tanılı Çocukların Ebeveynlerine Yönelik Çevrim içi Evde Destek Programının Tasarlanması ve Uygulanması" adı ve 120K170 proje numarası ile TÜBİTAK 1001 COVID-19 özel çağrılı program kapsamında 1 Temmuz - 31 Aralık 2020 süresince desteklenmektedir.

PROJE EV-DES

Erken Çocukluk Döneminde Gelişimsel
Gerilik/Yetersizlik Tanılı Çocukların Ebeveynlerine
Yönelik Çevrim içi Evde Destek Programının
Tasarlanması ve Uygulanması

